

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שופטים תשפ"ב

"יוֹרֵה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ" - תמרורי הדרך של השי"ת

טרגדיה ביער

בפרשת השבוע מתואר סיפור שבו אדם נכנס אל היער כדי לאסוף עצים להסקה (דברים יט, ד-ח). אני מתאר לעצמי שהיה זה בעונת החורף, והוא היה זקוק לעצים נוספים לאח שבביתו; או שמא אותו שלחה אותו להביא מעט עצים לתנור כדי שתוכל לבשל את ארוחת הערב. מה שזה לא יהיה, האב והבעל הנאמן הזה החל להכות בגרזנו באחד מעצי היער.

ואז קרה דבר נורא. בעודו מניף את גרזנו, "וַיִּנָּשֶׁל הַבְּרָזָל מִן הָעֵץ" - והותז אל עבר היער, ול"ע נהרג יהודי שעמד בסמוך.

כמובן שמידענו עשה זאת שלא במתכוון. "לא התכוונתי לכך כלל וכלל", הוא אומר. "הברזל התנתק מעצמו, ואפילו לא ידעתי שיש מישהו שעומד שם מאחורי העץ". אולם עדיין, אף על פי שזה נעשה בשוגג, התורה קוראת לו "רוצח", (שם פסוק ד, ו).

"זה לא תירוץ", אומר הקב"ה. "בדיוק כפי שהלכת ליער לכרות עצים, היית צריך לחשוב שאולי אנשים נוספים נמצאים שם גם כן. היה עליך לבדוק שאף אחד אינו עומד בקרבת מקום. כמו כן, היית צריך לוודא שראש הגרזן מחובר היטב לקת".

תמרורי הכוונה

ומה השלב הבא? התורה אומרת מה עליו לעשות, "וַיִּנָּס אֶל אַחַת הָעֵצִים הָאֵל" (שם פסוק יא). עליו לברוח לאחת מערי המקלט, כדי להיות בטוח מפני נקמתו של גואל הדם החפץ לנקום את דמו של קרובו. וכעת הוא צריך לחיות שם - לפעמים במשך שנים רבות - על מנת להשיג כפרה על חטאו.

והנה הגמרא (מכות י, ב) מלמדת אותנו דין נוסף לגבי מנוסתו של הרוצח אל עיר המקלט. "תניא ר' אליעזר בן יעקב אומר 'מקלט' היה כתוב על פרשת

דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם". הרוצח נמצא בדרכו אל עיר המקלט. הוא ממחרר כי עליו להתרחק מגואל הדם שאולי רודף אחריו כעת; הוא עושה את דרכו בכבישים ובדרכים בניסיון למצוא את דרכו אל עיר המקלט, ואז הוא מגיע לפרשת דרכים, ועליו להחליט באיזו דרך עליו ללכת, שמאלה או ימינה? אין לו זמן לבזבז. והנה, למרבה מזלו, יש שם תמרור שבו כתוב "עיר מקלט" עם חץ שמכוון אותו לכיוון הנכון. וכך היה בכל הדרך אל עיר המקלט.

בהקשר לדין זה מצטטת הגמרא פסוק בתהילים (כה, ח): "טוֹב וַיָּשֶׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֵה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ" - ה' יתברך מראה לחוטאים את הדרך, ומוביל אותם אל הישועה. בכל פרשת דרכים, בכל מקום שבו הרוצח עלול ללכת לאיבוד, היו שלטים שתפקידם היה לסייע לו לעשות את דרכו בבטחה אל עבר עיר המקלט.

עיר של הכוונה

ומה קרה כאשר הרוצח הגיע לשם סוף סוף? ערי המקלט לא היו מקומות רגילים; הם היו ערי לויים, שבהם חיו קהילות של בני תורה. פירושו של דבר הוא שה' הנחה את הרוצח אל עיר שבה הוא יחיה בין מרביצי תורה. אני מתאר לעצמי שהתקיימו שם שיעורים ושיחות מוסר, שמטרתם היתה ללמד את הרוצח להצטער על מעשיו. בעיר זו הוא עתיד ללמוד עד כמה עליו להצטער על כך שהוא גדע את חייו של בן ישראל.

אנשים בורים שלא למדו תורה, אין להם רגשות של חרטה על הדברים הלא נכונים שעשו, על הנזק שגרמו. הם אומרים "אוי, סליחה, אני מתנצל. לא התכוונתי", וזה הכל. הם חושבים שכעת הם משוחררים לנפשם וחפים מכל אחריות.

אבל הקב"ה נענה כנגדם, "זו 'עמארצות'. זו בורות גמורה. אם תלמד תורה תראה מה הפירוש של לקחת

איזה לקח? היו שם כמה וכמה לקחים. לקח אחד הוא כמובן שיהודים לא אמורים להימצא במקומות מעין אלו, ובוודאי לא בליל שבת - הלילה בו התרחשה הטרגדיה. לקח נוסף הוא שיהודים צריכים לאכול כשר, והאוכל המוגש במקום זה לא היה כשר. לקחים רבים לימד אותנו ה' באמצעות אירוע זה.

אולם מבין כל הלקחים, החשוב ביותר הוא, שחובה עלינו לנקוט באמצעי זהירות מפני אש! ה' מורה חטאים בדרך, הוא מורה לאותם חוטאים שאינם חושבים על מה שעלול לקרות כתוצאה מרשלנותם. הקב"ה רוצה שתלמד להיות זהיר יותר בכל הנוגע לאמצעי בטיחות. לא רק כשאתה חוטב עצים ביער; זה נוגע גם בימינו! באותו מקום שבו אירעה השריפה הגדולה, דלתות יציאת החירום היו נעולות, וכן היו שם סכנות נוספות, ושינויים רבים נעשו עקב הסיפור הזה, ונתקנו תקנות חדשות רבות. ואם הגויים בבוסטון יכולים ללמוד את הלקחים הללו, בוודאי שאנחנו מחויבים ללמוד אותם.

שריפות "חרדיות"

אני חייב לומר לכם, ישנם הרבה מאוד אנשים שמעולם לא למדו את הלקח הזה. לדוגמא, אשה מדליקה נרות שבת, ואח"כ ממחרת ללבוש את בגדי השבת, ובינתיים היא משאירה את ילדיה הקטנים כשהם משתעשעים בחדר שבו דולקות הנרות. זהו חטא איום ונורא. או אדם שמעוניין שכל ילדיו הקטנים יקיימו את מצות הדלקת נרות חנוכה. הוא לוקח את בניו ובנותיו הקטנים ונותן לכל אחד חנוכייה משלו. "הנה, חנוכייה בשבילך, בשבילך, ובשבילך". כולם עומדים ומדליקים את נרותיהם, וה"צדיק הגדול" הזה יוצא מהחדר. זו מצוה הבאה בעבירה! חובה עליו לעמוד על גביהם ולהשגיח עליהם.

אני זוכר סיפור - היה יהודי שבנה בנין של ישיבה, וכאשר הגיע המפקח לבדוק אם ננקטו בו אמצעי הבטיחות הנדרשים, המנהל שיחד אותו כדי שלא יפריע לו יותר מדי עם כל מיני כללים בטיחות וחוקי בנייה. אכן, מדובר במטרד לא קטן, שעולה הרבה מאוד כסף.

אז במקרה היתה שם יציאת חירום, אך מיועדנו לא טרח להציב שלט המורה "יציאת חירום". אתם יודעים מה קרה? פרצה שריפה, בשעה שכמה בחורים

אחריות". זהו אחד מהלקחים החשובים שהרוצח לומד כאשר הוא מגיע אל עיר מקלטו.

וזו כוונת הפסוק, "יִוָּךְ חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ". הקב"ה מוביל כל הזמן את החוטא לעבר ישועתו; תחילה הוא מראה לו את הדרך לעיר, וברגע שהוא מגיע לשם, הרוצח מודרך על ידי הלוויים שילמדו אותו את הדרך הנכונה - וגם זה כלול ב"יִוָּךְ חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ".

עוד מבואר בגמרא שם, שהנהגה זו של הקב"ה אינה משהו חד פעמי, כלל מיוחד שתקף רק למי שהורג בשוגג. "לא ולא!" אומרים חכמינו. "יורה חטאים בדרך" הוא יסוד בהנהגת השי"ת בעולמנו שחל על כולנו". לא רק לרוצח בשגגה שהרי בצורה כזו או אחרת, כולנו "חוטאים", והקב"ה מכוון אותנו בכל עת אל דרך הישועה שלנו, אלא שלעתים קרובות מדי, אנחנו לא שמים לב לסימנים שהוא מציב בפנינו.

זלזול בנהלי הבטיחות

ניקח דוגמא מיהודי שעומד בראש מוסד מסוים, כגון תלמוד תורה או בית יעקב, והוא מזלזל לגמרי בכל כללי הבטיחות שנשמרים במקומות אחרים. אמצעי הבטיחות מפני שרפות הם "המלצות בעלמא" עבורו, השלט המואר המורה על יציאת חירום וכל שאר הדברים הללו נתפסים אצלו כעניינים של גויים. וכך הופך הבנין שלו למלכודת אש.

מה עושה הקב"ה? הוא מורה חטאים בדרך. הוא גורם לשריפה במקום אחר, כך שאנשים שממילא צריכים היו לצאת מהעולם הזה נשרפים למוות. וה' מצפה מהמנהל דידן לראות את האירוע הזה כתמרור המכוון אותו לדרך הנכונה.

אני זוכר שלפני שנים רבות, התרחשה בעיר בוסטון טרגדיה גדולה. היה מקום מסוים של הוללות, שהיה עמוס באנשים - בעיקר יהודים ל"ע - ולפתע פרצה במקום שריפה גדולה, שכתוצאה ממנה נוצרה מהומה גדולה, ומאות אנשים מצאו את מותם, חלקם נשרפו למוות וחלקם נדרסו למוות. אני זוכר היטב את המקרה.

והנה, טרגדיה כזו לא נועדה להיות רק אירוע מסקרן, ידיעה חדשותית שבאה והולכת. הקב"ה מנסה ללמד אותך משהו. הוא מצפה ממך ללמוד לקח מהטרגדיה הזו.

אחד ואחד מאיתנו מצופה לנצל את השיעור החי הזה שנשלח אלינו מן השמים כדי שנהיה זהירים יותר.

עלינו לפקוח עיניים ולהתרגל ללמוד מניסיון. נקטתי במילה "ניסיון", אולם לאמיתו של דבר זהו שיעור שמלמד אותנו השי"ת, וזהו יסוד חשוב ביותר. לא משנה אילו חדשות תשמע - ואתה שומע דברים כל הזמן - הדברים צריכים להיכנס אל תוך אוזניך. מישהו שחצה את הכביש ונפגע מרכב חולף. ילד שטבע בבריכה. נכד שביקר את סבו וסבתו, ונפל מהחלון כי לא היו בו סורגים. כאשר אתה שומע דברים כאלה, הם צריכים לחדור אל ליבך כמו חץ. עלינו להתרגל לחיות על פי הכלל הזה, לחשוב בכל הזדמנות שכזו, "הקב"ה מנסה להעיר אותי מתרדמתי ולחלץ אותי מחטא הרשלנות שבו הורגלתי. מעכשיו אתחיל להיזהר מדברים מעין אלו".

ברכת השלום

אכן, חשוב שנבין, שיסוד זה של "יורה דעה" בדרך, בשום אופן אינו מוגבל ללימוד הלקח של "ונשמרתם" - הזהירות הנדרשת בחטיבת עצים, בניית פנימיות, או חציית כבישים. חז"ל מלמדים אותנו שזהו יסוד בסיסי בהנהגת השי"ת, כיצד הוא מלמד אותנו לחיות את חיינו בהצלחה.

בתפילת שמונה עשרה אנחנו מברכים את ברכת "ש"ם שְׁלוֹם", ומבקשים מה', שלוש פעמים ביום, "אנא, תן לנו שלום". מהו פירושה של ברכה זו? מהו "שלום"? האם אני מבקש מה' שאהיה מיליונר? שיהיו לי בבית עשרה משרתים ולימוזינה עם נהג צמוד? האם הכוונה היא לטוס הלוך ושוב לארץ ישראל להשתתף בשמחות משפחתיות, או לחילופין לצאת להפלגה באיים הקריביים?

לא! "שלום" פירושו שאתה לא נמצא בצרות. הכל שקט. שום אמבולנס לא הגיע לביתך השבוע. לא היו שום כבאיות. בתך לא מתקשרת אליך באמצע הלילה ומספרת על קשייה עם בעלה. זה נקרא שלום! אין מלחמה. אף צבא זר לא פלש אל תוך מדינתך, אין מטוסים שמטילים עליך פצצות. זוהי המשמעות של המושג "שלום".

ללמוד מהמלחמות

אכן, אצל רוב בני אדם, מילים אלו נופלות על אוזניים אטומות, ונמצא שמבחינה מסוימת אנחנו

חדשים, שעדיין לא הכירו את הבנין, שהו בפנימיה. הם לא ידעו לאן לברוח והם נשרפו למוות.

האם מישהו האשים את המנהל הזה? אוי לא, הוא צדיק גמור! נו, אולי אחרים חושבים כך, אבל האמת היא שהוא חוטא גמור! אתם חושבים שרק את מי שנכנס ליער כדי לחטוב עצים מכנה התורה בתואר "רוצח"? אני מצטער לומר את הדברים הבאים, אבל אני חושב שהמנהל הזה אשם אפילו יותר מחוטב העצים. הלא הוזהרת! ערכו אצלך בדיקה אבל בחרת להתעלם ממנה! ה' שלח לך את השריפה בבוסטון על מנת ללמד אותך ולהזהיר אותך - מדוע התעלמת מזה?

בטיחות לפני הכל!

כמובן, ה' מלמד אותנו הרבה מאוד דברים - אנחנו נדבר על כמה מהם עוד מעט - אבל אחד הלקחים החשובים ביותר שה' מלמד אותנו הוא, שעלינו להיזהר זהירות רבה בחייו של יהודי. אומר את הדברים בלשון המדוברת כדי שלא תהיה שום אי הבנה: "בטיחות לפני הכל!" אין דבר יקר יותר בעולם מאשר חייו של יהודי, ועלינו לשמור עליו בזהירות המרבית. "וְנִשְׁמְרֶתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם" - שמור על עצמך, על ילדיך, על חבריך, ועל כל אחיך היהודים.

אנשים אינם זהירים בחייהם ובחיים של אנשים אחרים משום שהם חושבים שלהם שום דבר לא יכול לקרות. כביכול הדברים הללו מתרחשים רק אצל אנשים אחרים. יש אינסטינקט כזה בבני אדם, לחשוב שבדיוק כפי שהם חיו עד עכשיו ושום דבר לא קרה להם, בוודאי כך זה ימשיך גם הלאה. כשם שאתמול חציתי את הכביש בחוסר זהירות או נהגתי בפזיזות ושום דבר לא קרה לי, ככה זה יהיה תמיד. אולם למרבה הצער, לא כך הם פני הדברים, וח"ו זה עלול לקרות בפתע פתאום.

ללמוד מניסיונם של אחרים

ובכן, בכל פעם שאנחנו שומעים על תאונה שאירעה ל"ע, אסור לנו לתת להזדמנות זו לחלוף על פנינו. אם עברתם ברחוב וראיתם משוגע שחצה באמצע הכביש ונפגע מרכב חולף - כולם רצים לראות - הוא שוכב באמצע הכביש, והאמבולנסים מגיעים ביללת סירנות, דעו לכם שאחת המטרות של האירוע הזה היתה ללמד את ציבור עובדי ה' שלא לנהוג כמו האיש הזה! אל תהיו רשלניים! אל תהיו חוטאים. מכל

הקרבות בעיראק

ברצוני לומר לכם דבר מה, שעלול להישמע מפתיע, אבל אני חושב שזה נכון. הקב"ה סובב את המלחמה ה"קטנה" הזו הניטשת כעת בעיראק במטרה שנדע להעריך את השלום. ישנם כל מיני הסברים ותירוצים שניתנו בדבר הסיבה למלחמה, ולא אני האדם הנכון לתת פרשנות. אני קטן מכדי לפרש את מעשי ידיו של הקב"ה, אבל ישנו דבר אחד שלגביו אנחנו יכולים להיות בטוחים, שהחיילים המסכנים האלה שגויסו לקרב, ושכעת עולים על מטוסים צבאיים גדולים שיובילו אותם לחזית, נשלחו לשם כדי ללמד אותנו את ברכת השלום.

החיילים המסכנים נמצאים עכשיו במצב לא פשוט כלל וכלל. ראיתי את הכותרות כשחלפתי על יד דוכן העיתונים. חיילים אמריקאים כותבים צוואות. הם מאוד מפוחדים. בחור צעיר ובריא שכותב צוואה לא עושה את זה כי הוא חושב שהוא יחיה עד 120. הוא מבוהל.

ואי אפשר להאשים אותם. תארו לעצמכם שאחד מאיתנו, ח"ו, היה צריך לצאת לקרב מול האויב. היינו הרבה יותר מפוחדים. היינו מקווים ומייחלים שהמלחמה תסתיים לפני שנגיע לחזית, שם הכדורים מתעופפים מכל עבר.

רק שלום

אל תטעו לחשוב שכאשר הכדורים שורקים סביב, זה נקרא "כיף" - זו תעמולה המופצת על ידי כל מיני ספרים ומגזינים, ואין להאמין לה. זה לא "כיף" כלל וכלל כשאתה זוחל במרחבי המדבריות וחיילי האויב ממטירים עליך אש תופת. אין לי ספק שאדם שנמצא שם בצבא, מתחיל להעריך מהו השלום.

נניח שהיו מציעים לאחד מאותם חיילים לעבור באחת לעיר ניו יורק. חם בחוץ, הלחות גבוהה, ואין שום "ריגושים". האיש הזה יצטרך ללכת ברגל ולהזיע, בלי פרוטה בכיס, וללא עבודה. על אף כל הנ"ל, הוא היה "משתגע" מרוב שמחה לנוכח הצעה שכזו, כי יש לו שלום. אין זמזום מתמיד של כדורים מסביבו. אין עמיתים לקרב שצורחים מכאב, אין את הפחד התמידי מפני המוות. פשוט שלום! אין צורך בשום דבר אחר! זו משאלת ליבו של כל חייל.

המעבר מהחזית אל הרחוב החם בלי שום כסף בכיסו היה גורם לו שמחה עצומה, ושמחה זו היא מה

חוטאים לה' בכך שאנחנו מתעלמים מהגורל הטוב ששפר עלינו, וה' יתברך, החפץ להורות חטאים בדרך, רוצה לכוון אותנו אל הדרך הנכונה.

אז מה הוא עושה? לדוגמא, הוא גורם לסכסוכים במדינת קונגו שבאפריקה, שבה שבטים שלמים טובחים זה בזה. בבנגלדש ובווייטנאם האנשים החומים מנסים להשמיד אחד את השני. ובסין, הלאומנים והקומוניסטים נלחמים זה בזה.

אסור לנו לתת לכל התופעות הללו ללכת לאיבוד, ואחת המטרות שלהן היא לגרום לנו לחשוב על גורלנו הטוב. תארו לעצמכם שהיינו חיים שם בקונגו, איזה סבל היינו עוברים כעת. התושבים שרויים באימה תמידית, ואין להם רגע של שקט. החיים שלהם נהרסו לחלוטין. רבים כל כך הושמדו, נפגעו, התייתמו, התאלמנו או הפכו לפליטים! ורק לחשוב על כל הצרות הנלוות של המלחמה, כגון מגפות ורעב. איזו טרגדיה נוראית, רחמנות עליהם!

בשביל ישראל

אסור לנו להתעלם מטרגדיה זו, כי זו אחת הדרכים שבה ה' מורה חטאים בדרך, והוא מצפה מאיתנו לנצל את הסיפורים הללו שאנו שומעים כדי להיות מלאי שמחה על השלום לו אנו זוכים; "בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְבַרֵּךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם". אם אנחנו שומעים שבארץ מסוימת יש מלחמות, המלחמות הללו מתנהלות רק לתועלתנו. זו הדרך שבה צריך לקרוא את העיתון. אם אתה בכלל קורא עיתון, זו הדרך לקרוא אותו.

הדברים שאני אומר כעת הם הפרשנות היסודית של כל ה"אקטואליה" - ענייני השעה. התורה מלמדת אותנו שכל מה שמתרחש בעולם קורה בשבילנו; זה נעשה כדי לייסר אותנו ולגרום לנו להיות טובים יותר.

ישנם יהודים ענווים ושפלי רוח, שנראה להם מוגזם לומר שההיסטוריה העולמית מיועדת רק להם. הם מוכנים להודות שזה גם בשבילם; אם הם יראי שמים, הם יודו שחלק ממה שמתרחש נועד עבורם. אולם הגמרא (יבמות סג, א) אומרת לנו כי "אֵין פְּרָעָנוֹת בָּאָה לְעוֹלָם אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל"! יקח הרבה זמן עד שהדברים יחלחלו אל תוך ראשינו, אבל בשביל זה אנחנו כאן - ובסופו של דבר, אם נרגיל את עצמנו בהתבוננות זו, הדברים יחלחלו פנימה.

פרועות בדלת ביתך, "כאן הנ.ק.ו.ד.!" פיתחו את הדלת!" הם היו מעירים אותך ומבקשים את הדרכון שלך.

ראיתי את זה פעם; לא היו אלו אנשי ה-נ.ק.ו.ד. אלא אנשי המשטרה הליטאית. התגוררנו, מספר בחורי ישיבה, בדירה מסוימת, והם הגיעו באמצע הלילה, הלמו בדלת וצעקו: "לפתוח את הדלת!" המשטרה הגיעה! צריכים לקום עם כתונת הלילה ולפתוח להם.

השוטרים עמדו שם, נזעמים ביותר. ככה היתה המשטרה באירופה, לא כמו באמריקה שבה השוטרים בעצמם מפוחדים. יהודי שאני מכיר צעד פעם ברחוב בשעת לילה, בשובו מכולל ערב, וכאשר חלף על פניהם של שני שוטרים, אמר להם, "אתם יודעים, כשאני רואה אתכם אני מרגיש בטוח". ומה הם ענו לו? "אנחנו לא!" כך מרגישים שני שוטרים ההולכים יחד!

אבל השוטרים הליטאים הללו היו אכזריים, ופנו אל אחד הבחורים בתביעה: "איפה הדרכון שלך?" והיה עליו להראות את הדרכון. אסור היה להסתובב בשום מקום ללא הדרכון; אפילו בבית אתה צריך דרכון. וזה היה בליטא שהיה בה חוק וצדק. ליטא של אותם הימים היתה מדינה הגונה, ואי אפשר היה לפגוע ביהודי בליטא. אבל עדיין לא יכולת לישון בשקט, כי היתה להם זכות לפרוץ אל ביתך באמצע הלילה ולהעיר אותך.

אבל היום בלילה, אף אחד מכם לא יצטרך לחשוש מפני דבר כזה. כשאדם הולך לישון באמריקה, הוא יודע שאף אחד לא יעיר אותו. הוא יכול לישון בשקט. אין פלוגות חיילים המסתובבות ברחובות. אף שיכור לא יהלום על דלת ביתך. אף אחד לא יפריע לך. מי שהתמזל מזלה להיות אמא לילדים קטנים, אולי יעירו אותה באמצע הלילה, אבל פחות או יותר, כולנו נישן בשקט.

חיים של אושר

אם יש מישהו שמודאג, הוא יכול להתקין מנעול נוסף בדלת ביתו. כמובן שבימינו חובה עלינו להתקין

שמוטל עלינו להרגיש בכל עת. כך צריכים אנו להרגיש כשאנחנו הולכים ברחוב ביום חם, כששום דבר לא "הולך" לנו, מלבד העובדה שיש לנו שלום.

אשר על כן, הקב"ה אומר, "ברצוני ללמד את בני להפסיק לחטוא ולהתחיל להיות מאושרים מחייהם". וכיצד הוא עושה זאת? כיצד הוא מלמד ואתנו? דרך אחת היא בכך שהוא מראה לנו את החיילים שנלחמים בעיראק. הם רועדים מפחד, וכתוצאה מכך אנחנו יכולים לשמוח ולהנות! כמובן שאין כוונתי לומר שאנחנו שמחים במצבם הקשה, אדרבה, אנחנו מזדהים איתם ומשתתפים בצערם - אבל אנחנו שמחים ונהנים ממה שיש לנו!

זה מה שמצופה ממנו לעשות - להעריך את השלום! כרגע יש שקט בחוץ? אין לך צורך בשום דבר אחר. אף אחד לא יורה עליך כדורים, אין פוגרומים! זה נקרא "שלום"!

אם נצא לרחוב וננסה לשכנע מישהו שעליו להיות מרוצה משגרת חייו הקבועה - זה הרי הפירוש של שלום - הוא יסתכל עלינו כאילו נפלנו מהירח. "לא", הוא אומר. "אני רוצה קצת כיף! אני חושב שאכנס לרכב שלי ואסע למקום כלשהו". האושר שבשלום אינו מספיק טוב עבורו. וזאת משום שהוא מתעלם מהדרך שה' מורה לו כל הזמן.

שינה של שלום

כמה חבל שאנשים לא מבינים את זה. בכל לילה אנחנו הולכים לישון ברוגע ובשלווה, וישנים בשלום ובלי מפריע - המבינים אתם איזה אושר גדול הוא זה? במקומות רבים בעולם, אנשים אינם יכולים לישון בשקט. הם הולכים לישון מתוך דאגה שבאמצע הלילה מאן דהו יירה צרור כדורים אל תוך חלון ביתם, או שמחנה הפליטים שלהם יוצף על ידי אספסוף רצחני. הכל יכול לקרות.

אפילו ברוסיה, הגם שלא היו יורים אל תוך ביתך בתת-מקלע, אבל יתכן שבשעה 2:00 לפנות בוקר - השעה האהובה עליהם - היו נשמעים לפתע דפיקות

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

בעיות גדולות ובעיות קטנות

כמובן, אדם ששוכב על שולחן הניתוחים, אין כל שאלה שהוא מקבל כאן מסר גדול מאוד משמים. הוא חייב להבין שה' מדבר אליו ומנסה להגיד לו משהו. גם אז, ישנם יהודים שומרי תורה ומצוות שאינם שמים את ליבם לכך. הם חושבים שזה קרה סתם כך, סתם כך יצא שיש להם לב חלש והם נזקקים לניתוח חירום. הם כלל לא מקשרים את זה אל הקב"ה.

אולם כאן אין מדובר באנשים כאלו. אנחנו מדברים על עובדי ה' בעלי דעת, שיודעים שה' מורה חטאים בדרך, הוא מראה לנו את דרך החיים, והם מגיבים לסימנים גדולים, ויודעים שיש כאן מסר משמים. אולם השאלה היא כמה רחוק על האדם ללכת? כמה רחוק עליו ללכת כדי לפרש את אירועי חייו כמסרים שנשלחים אליו מאת הקב"ה?

ואת זה מבארת הגמרא בערכין. חז"ל חיפשו מהו הדבר הקטן ביותר שאפשר להתייחס אליו כתמרור המכוון את האדם אל הדרך הנכונה, על מנת שנדע שגם כאשר אנו חווים אי נוחות קטנה בחיינו, אסור לנו לתת לזה לחלוף על פנינו. זו הזדמנות פז, מתנה משמים שנעדה לעזור לאדם. ולכן, אומרת הגמרא, כדאי לנו לדעת כמה רחוק לקחת את זה.

יסורים בכוס תה

בגמרא שם ישנן כמה וכמה תשובות לשאלה זו; כל אחד מהחכמים הגיב בדרך שונה, ומכיון שכולם חשובים עבורנו, נבאר אותן אחת לאחת. ראשית מגיע רבי אלעזר ואומר כך: "כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו" - אדם הזמין חליפה חדשה אצל החייט, ולבסוף מגיע היום שבו הבגד מוכן. הוא לובש את החליפה בפעם הראשונה, ומשהו מפריע לו. הוא לא בטוח מה הענין - החליפה מחממת, היא מתאימה למידותיו, והצבע גם הוא נכון - אבל זה לא מספק אותו, הבגד אינו מקובל עליו. חוסר שביעות הרצון הקטן הזה, מלמד אותנו רבי אלעזר, כבר נקרא יסורים; יש כאן מסר משמים.

ואז מגיע רבא זעירא, ותמה על דרך זו: האם יש צורך בצער רב שכזה כדי להיחשב יסורים? אחרי הכל, בגד הוא לא דבר שמזמינים בכל יום; רכישת חליפה חדשה היא אירוע מיוחד, ואם היא אינה מוצאת חן בעיני האדם, כל אחד מבין שיש כאן מסר משמים, ואם כן לא יתכן שזהו התמרור הקטן ביותר שה' מראה

סורגים בחלונות, שכן הליברלים המיטו עלינו הרס וחורבן, והם מאפשרים לפושעים לפרוץ אל בתים מבלי לפחד שהם יתנו על כך את הדין. אבל נניח שיש לך סורגים בבית והדלת נעולה, אתה יכול ללכת לישון בשקט. אינך צריך לפחד פן מאן דהו יירה כדורים דרך חלונך, שישרפו את ביתך, או שתהיה פלישה פתאומית של כוחות אויב.

היכולת להניח את הראש על הכרית ללא שום פחד ולהירדם בשלווה היא ברכה גדולה מאוד. שינה בשלווה היא מצרך יקר! ואילו לא באתם לכאן אלא רק כדי ללמוד את זה, דיינו. לשכב על מיטותינו בשלום ולקום בבוקר לאחר שנת לילה ערבה, זהו אושר גדול ביותר. אולם אנחנו אפילו לא חושבים על כך פעמיים.

אבל מי ששם לב לסימנים שה' מראה לו, הסימנים של מה עלול לקרות לו ח"ו, יחשוב על כך פעמיים ושלוש, והוא לא יפסיק לחשוב על זה - וכך הוא חי חיים של אושר.

סימנים של יסורים

והנה, לא נוכל להיפרד מנושא זה של "יורה חטאים בדרך", כיצד השי"ת מראה לנו את הדרך חזרה אליו, מבלי לדבר על הצרות שה' שולח לנו לפעמים בחיים האישיים שלנו. כמובן, היינו מעדיפים שלעולם לא יהיו לנו שום צרות; איננו מעוניינים בתקלות ובקשיים. היינו מעדיפים לחיות תמיד חיים נטולים דאגות, חיים שיש בהם רק נוחות ושלוה.

אבל אם כך יהיה - איך נזכור את השי"ת? לעולם לא היינו חושבים עליו! אם הכל היה תמיד הולך בצורה חלקה, תוכלו להיות בטוחים שהקב"ה לעולם לא היה נמצא במחשבותינו. ולכן ה' מורה חטאים בדרך, ובחסדו הגדול שולח לנו מפעם לפעם יסורים, שמטרתם לשמש עבורנו תמרור המורה לנו להפנות את מחשבותינו אליו.

וזה מביא אותנו לדברי הגמרא במסכת ערכין (טז, ב). השאלה שנשאלה שם בסוגיא היא "עַד הֵיכָן תִּכְלִית יְסוּרֵיךָ", פירוש, מהו השיעור הקטן ביותר של יסורים, שעליו נוכל לומר שזהו סימן משמים שנועד ללמד את האדם לקח מסוים?

סימני מפתח

הבה ניקח דוגמא ממקרה קטן שקורה לנו כל הזמן. אדם מרים את צרור המפתחות מהשולחן על מנת להניח אותו בכיסו, אבל אצבעותיו מסתבכות במפתחות והם נופלים על הרצפה. אם מדובר באדם שעבר את גיל ארבעים, מן הסתם הוא מנסה על פי רוב להימנע, ככל הניתן, מלהתכופף. אבל מה הוא כבר יכול לעשות? הוא צריך להרים את המפתחות מהרצפה.

הדבר הראשון שצריך להבהב בראשו הוא, למה זה קרה לי? הרי אתמול זה לא קרה, וגם לא שלשום. בכל פעם שאני מרים את המפתחות, אני מצליח להחזיק אותם ולהכניס אותם לכיס. ודוקא היום הם נשמטו לי מהיד. "יוֹכָה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ" - ה' מנסה ללמד אותי משהו כאן.

לאחר שתרים את המפתחות, תחשוב על זה. "כל כך הרבה פעמים, יום אחרי יום אחרי יום, הצלחתי להרים את המפתחות בהצלחה!" הבט בידיך והתפעל מסידור מפרקי האצבעות. "הם כל כך מסודרים, עד שהרמת מפתחות היא משימה פשוטה! תודה לך ה' על כך שאצבעותי מתפקדות בצורה כל כך חלקה, ללא כל מאמץ, עד שאף פעם לא שמתי לב אליהן".

"כִּמָּה לֹא חָלִי וְלֹא מִרְגָּשׁ גִּבְרָא דְמָרָה סִיעָה" (ב"ק כ, ב) - כמה האדם אינו שם לב שהקב"ה מסייע לו כל הזמן. בכל צעד בחייו של האדם, הדברים נעשים קלים ונוחים עבורו. ולכן, אי הנוחות האחת והיחידה הזו צריכה להוות תזכורת למיליונים, לא לאלפים - **מיליונים** של מקרים בחייו של האדם שבהם זה לא התרחש.

כלים של תשובה

האין זה חידוש גדול? זו התשובה הראשונה המוטלת על האדם כאשר הקב"ה שולח לו יסורים: חזור בתשובה על חוסר הכרת הטוב שלך שהתבטא בעובדה שלא שמת לב לטובותיו של השי"ת עד היום. דגומא נוספת: הנה לנו אשה העומדת ושוטפת כלים במטבח; מדובר ב"באלעבוסטע" זהירה, וגם חסכנית לא קטנה, אבל קורה שצלחת אחת נופלת אל הכיור ונשברת. אוי! הצלחת נשברה! והיא מתחילה לחשוב על הגמרא בערכין; כך עליה לנהוג - לחשוב על מה שקרה לה.

לאדם. השומעים אתם?! הגמרא אומרת שכל אחד ישים לב לזה; גם אדם חסר דעת חייב להגיב למסר שכזה.

ולכן אומר רבא זעירא חידוש גדול יותר - אפילו אי-נוחות קטנה יותר היא מסר משמים: "אפילו נתכוונו למזוג בחמין ומזגו לו בצונן, בצונן ומזגו לו בחמין". אדם ביקש לערב את יינו במים חמים ובטעות עירבו אותם עם מים קרים, זה נקרא יסורים. זו תופעה שכיחה יותר, כוס התה שהכנת לא יצאה בדיוק כפי שאתה אוהב - עליך לדעת שהקב"ה מורה לך דרך מסוימת.

ה' מדבר אליך

מר בריה דרבינא נותן דוגמא נוספת: "אפילו נהפך לו חלוקו". כשהתלבש בבוקר, הוא שם לב, מאוחר מדי, שהבגד הפוך. כעת צריך היהודי הזה לטרוח וללבוש שוב את חלוקו כראוי. על האדם לראות באי-נוחות מעין זו כמסר מאת ה' יתברך.

ואז מביאה הגמרא בשם הבריייתא דוגמא נוספת. "אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים" - אדם הושיט את ידו על מנת להוציא מהכיס שלוש מטבעות, ובטעות יצאו לו רק שתיים. המטבע עדיין נמצא בכיסו, הוא יוכל להושיט את ידו בזה הרגע ולהוציא אותו משם, אבל העובדה שהוא לא יצא בפעם הראשונה נחשבת לסבל, לסוג מסוים של יסורים.

והנה, עלינו לקחת את הדברים הללו בכל הרצינות, כי חכמינו מלמדים אותנו שאפילו ההפרעה הקטנה ביותר בחיינו היא דרך שבה הקב"ה מדבר אל אדם. כביכול ה' לוחש אל תוך אזנך, "אני גרמתי לתה שלך להיות קצת חם מדי. אני הוא זה ששלף שתי מטבעות מכיסך במקום השלוש שרצית מתחילה. וזה בגלל שאני מורה דרך; אני רוצה ללמד אותך באיזו דרך חיים לבחור". והוא מצפה ממך להקשיב - הוא מצפה לתגובה.

זה קיצוני מדי? זה יותר מדי לצפות מהאדם? שום דבר אינו יותר מדי לצפות מאיתנו, ברגע שאנחנו נקבל את היסוד הזה, שהשי"ת רוצה להראות לנו את הדרך.

אנחנו עושים דבר נגד התורה. לא. החטא גדול מכולם הוא כאשר איננו מבחינים בטובות שעושה עמנו הבורא יתברך כל הזמן - ההצלחה היומיומית שהוא נותן לנו. הסיבוך הגדול ביותר במידותיך הוא כאשר אתה לא שם לב עד כמה טוב גורלך, שחייך ממשיכים בשגרתם הקבועה והבלתי פוסקת, ללא תאונות וללא צער ומכאוב.

אבק של תזכורת

לפעמים נכנס לאדם איזה גרגיר אבק לעין. למה זה קרה? זה מאוד לא נח! הטלטלה הקטנה הזו פירושה שה' מדריך אותנו בחיינו; הוא רוצה שנהנה מעינינו ונודה לו בכל יום מעומק ליבנו.

המטרה היא שהאדם יברך "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פֹּקֵחַ עֵינֵינוּ" - תודה לך השי"ת שפקחת את עיניי. איזו ברכה! יום אחרי יום, שבוע אחרי שבוע, עיניך ממשיכות לתפקד! העין היא מכשיר כל כך עדין, מצלמה כל כך מושלמת. כשבוחנים את העין, אנחנו עומדים נדהמים, ומתפללים שהיא בכלל עובדת, היא הלא מורכבת כל כך. מנגנון כל כך מורכב עלול להסתבך בקלות חלילה. אבל לעתים רחוקות מתרחשת תקלה כלשהי בעין.

ולכן, לפעמים עפה לה תזכורת קטנה אל תוך העין כדי להזכיר לך. אל תחשוב שזה קרה במקרה! זה מה שהגמרא באה להסביר לנו. זהו "יוֹכָה חֲטָאִים בְּדַרְכָּךְ"; הקב"ה הוא זה שמראה לך את הדרך אל השלמות. כך צריכה להיות תגובתו של עובד ה' בעל שכל. הוא מבין שכל דבר שמתרחש עמו בחיים, גם אם זה דבר קטן, ה' הוא זה שאומר לו: "תתעורר!"

ראשיתה של תשובה

זוהי מהותה של הסוגיא בערכין. אתם יודעים, חכמי הגמרא היו אנשים גדולים ביותר, היו להם דברים עצומים לחשוב אודותם; שכלם היה מרום יותר מכל מה שאנחנו מסוגלים לדמיין, והם לא היו מעסיקים את דעתם בבעיות קלות. אדם עלול להתפלא: "יצא לו מהכיס שתי מטבעות במקום שלוש? התה לא יצא בדיוק לטעמו?! דברים קטנים שכאלה! האם זה מה שהעסיק את האמוראים?!"

אולם זו טעות! שום דבר אינו קטן כאשר ה' הוא זה שמדבר אלינו! אלה דברים גדולים וחשובים! ולכן הגמרא דנה בזה - האמורא הזו אמר כך והאמורא

הצלחת נשברה לי?! אולי שברתי את האושר של מישוהו. האם אמרתי לבעלי מילה לא במקום? אם היא תחשוב בצורה למדנית, היא תחשוב שזו הסיבה שהיא שברה את הכלי הזה, ובכך היא חושבת בדרך התורה; היא חושבת מידה כנגד מידה. למה לא? זוהי אשה עובדת ה' - אשה של דעת.

אבל עוד לפני כן, הדבר הראשון שכדאי לה לחשוב הוא, איך יתכן שאני שוטפת כל כך הרבה כלים, חודשים על גבי חודשים, ולא נשבר לי אף כלי. יתכן אפילו שדבר כזה לא קרה במשך שנים! האין זה משהו שראוי לחשוב עליו? האם לא מוטלת עלי חובת הכרת הטוב כלפי הקב"ה על כל אותם ימים שאצבעותי תפקדו כראוי, על כל אותם כלים שלא שברתי?

סיבוך של מידות

דוגמה נוספת: אתה מתכופף על מנת להתיר את שרוכי הנעליים, אתה ממנה, אבל אתה מגלה שהשרוכים הסתבכו לכדי קשר, ושעכשיו עליך להקדיש חמש דקות בניסיון להתיר אותם. אם אתה יהודי נאמן לה' ולתורתו, אתה תעצור ותחשוב לעצמך, "הלא דבר כזה לא קורה לי כל יום. זהו מסר משמים!" ואתה מתחיל לחשוב. אולי יש לי איזה סיבוך במידותי, וזו הסיבה שהשרוכים שלי הסתבכו, מידה כנגד מידה. אם זו מסקנתך מהקשר שבשרוכי הנעליים שלך, זוהי מסקנה מאוד חשובה. זה לא דבר טיפשי כלל וכלל, חס ושלום.

אבל עוד לפני שנלך כל כך רחוק, הדבר הראשון שצריך לחשוב עליו הוא, מדוע עד עכשיו, נניח בעשרים הימים האחרונים או בחודש האחרון, לא קרה לי דבר כזה ששרוכי נעלי הסתבכו? למה דוקא היום?

והתשובה היא, שזה נועד כדי להזכיר לך את מאות הפעמים שהתרת את שרוכי נעליך בקלות ובהצלחה. אתם שומעים את החידוש הגדול הזה? הפעם האחת שבה נקשרו לך השרוכים נועדה כדי להזכיר לך על מאות הפעמים שזה לא קרה. האם אינך צריך להודות על כל אותן פעמים שבהם התרת את שרוכי הנעליים ללא כל קושי?

והנה, אתה עשוי לחשוב שזהו הישג קטן מאוד. לחפש עבירה, זה הדבר האמיתי - כך אתה חושב. אבל עליך להבין שאתה מחמיץ נקודה חשובה מאוד, שכן החטא הגדול ביותר שבו אנו חוטאים אינו כאשר

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה עלינו לחשוב כאשר אנו שומעים את תקיעת השופר בימי חודש אלול?

תשובה:

ישנם דברים רבים שעליכם לחשוב אודותם, לא רק דבר אחד. ראשית כל עליכם לחשוב "אם יתקע שופר בעיר וְעַם לֹא יִחַדְדוּ" (עמוס ג, ו) - עלינו להתחיל לפחד מיד! אימת הדין! זה חשוב ביותר! יום הדין מגיע ועלינו לפחד; אנחנו מוכרחים לפחד.

אולם לפחד הזה חייבות להיות תוצאות מעשיות. אתם אומרים כל הזמן בסליחות, "נִחְפְּשֶׁה דְרָכֵינוּ וְנִחְקְרֶה" - האם אתם אכן מחפשים את דרכיכם? אף פעם לא עשיתם כך! האם ישבתם פעם אחת בחייכם למשך חמש דקות, כדי לחפש את דרכיכם? אף פעם לא! אה, אבל הוא אומר סליחות, הוא ממלמל, "נִחְפְּשֶׁה דְרָכֵינוּ וְנִחְקְרֶה". רחמנות עליו! אז כאשר אתם שומעים את קול השופר, חישובו על דרכיכם. נחפשה! אם תחפשו תמצאו. יש די והותר מה למצוא.

עוד מחשבה לחשוב עליה כאשר שומעים את קול השופר היא ש"בְּכָל יוֹם וַיִּזְכֹּר בְּתוֹכָם מִיָּמֵינוּ וְיִזְכְּרוּ וְיִזְכְּרוּ וְיִזְכְּרוּ" (אבות ו, ב). קול השופר אמור להזכיר לנו ללמוד תורה, שכן הוא מזכיר את קול השופר ששמענו בהר סיני. זהו אחד מרמזי השופר. האם אתה לומד תורה? האם לימוד התורה מעניין אותך? האם אתה חוזר על מה שאתה לומד? גם לימוד הדף היומי אינו מספיק. זה אמנם עדיף מכלום, אולם האם אתה לומד ומנסה להפוך ללמדן? זה חשוב ביותר! כל אחד יכול להפוך ללמדן אם רק ירצה בכך. וה' דורש את זה ממך. הוא דורש ממך להפוך ללמדן.

מחשבה נוספת שעליכם לחשוב בזמן תקיעת שופר היא שאנחנו מכירים בכך שה' הוא מלכנו, וכמו שנאמר, "אֲשֶׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה" (תהילים פט, טז). כאשר אנו שומעים את קול השופר, אנחנו יודעים שהמלך עומד להגיע. זה צריך להזכיר לנו שה' הוא מלך העולם. צריך לחשוב על כך כששומעים את השופר. ה' הוא מלך העולם, הוא בעל הבית על העולם כולו. חשוב מאוד שנרגיש ששום דבר אינו באמת שלנו, אלא הכל רק מושאל לנו לזמן קצר. חשוב תמיד לחשוב על כך.

יש כל כך הרבה לימודים בתקיעת שופר. אבל מה שזה לא יהיה, עלינו לעשות שימוש בהזדמנות זו, ולא לתת לתקיעות לחלוף על ידינו לחינם.

השני אמר כך, וכך גם השלישי והרביעי, ורב אשי הכניס את כל זה לגמרא! וזאת משום שחכמינו הבינו שה' מורה חטאים בדרך - הוא מנסה תמיד לגרום לנו להיות טובים יותר, ולהוביל אותנו אל השלמות.

מי שיתחיל להתעסק בעבודה זו ידע נאמנה, שזוהי אחד מהדרכים הטובות ביותר להתכונן לשנה חדשה הבעל"ט. להכיר בכל הטוב שהקב"ה מספק לך תמיד, זו התשובה הראשונה שמוטל על כל אחד ואחד לעשותה. כאשר אנחנו רואים משהו שקורה, הדבר הראשון הוא לזכור את הלקח אותו למדנו מפרשתנו, שה' הוא "יוֹרֵה חֲטָאִים בְּדֶרֶךְ". הוא מראה לנו ללא הרף את הדרך חזרה אליו. והצעד הראשון בדרך זו הוא כאשר אנחנו מנצלים את התקלות הקטנות הללו להתעורר ולהביט אחורה, ובכך להעריך את כל הימים ששום דבר לא קרה לנו. זה ראשית תשובתנו!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לשים לב לתמרורים

הקב"ה הוא זה שמנהל את כל מה שקורה בעולמנו, קטן כגדול. הוא מספק לנו ללא הרף סימנים שתכליתם הוא לשמש כתמרורים עבורנו, סימנים שמנחים אותנו אל השלמות. בלי נדר, השבוע נפקח את עינינו לסימנים אלו. לפחות פעם אחת בכל יום נקפיד לשים לב היטב לתמרור שמנחה אותנו, באחת משלוש הדרכים המוזכרות בשיחה זו:

1. סימנים שמזהירים אותנו להקפיד יותר על אמצעי הבטיחות, שלנו ושל כל הסובבים אותנו.
2. סימנים שמלמדים אותנו להעריך את המתנה של שלום שלו אנו זוכים בחיינו.
3. מהמורות קטנות ככביש שמזכירות לנו את אינספור הדברים שעוברים בצורה חלקה בדרכנו בחיים.